

SZABÓ RÓBERT CSABA

A kitalált hadsereg

(RÉSZLET)

[1968, Bukarest]

Halála napján Alex Perjovschi azt álmodta, hogy újra egy föld alá vájt üregben fekszik, mint sok-sok évvel korábban. Nővérénél szenderedett el a Csajkovszkij utcában, szokásos kora délutánjainak egyikén, amikor az ebédadagjáért jött. Csak pár pillanatra aludt el, de az álom olyan valóságosnak tetszett, hogy ébredéskor még a föld nedves, penészes szagát is érezni vélte. Később rájött, hogy a közeli tó irányából feltámadó szél hozta oda a nád meg az iszap szagát, mert Bukarest északi részét félkaréjba kibomló tőrendszer védi. Hogy is felejthette volna el.

Gyerekkorában, ha a belváros szívében található Antim utcából kirándulni indultak valamelyik tóhoz, nagyrészt gyalogolniuk kellett. Mostanság még az éjszakai járatokkal is el lehet jutni a Kiseleff sugárút elejéig, és persze a Repülők útjáig, onnan gyalog rövid idő alatt a Herăstrău- vagy a Floreasca-tó partjára. Az éjszaka is közlekedő 26-os villamos útvonala szinte szabályos körben halad a belváros gyűrűjén, és minden fontosabb csomópontot keresztez. A Băneasai erdőbe csak nyári szezonban indultak járatok a Bukarest-Ploiești sugárút végéről, a repülőtérről, de oda Perjovschi gyerekkori énjével ellentétben most nem kíváncszott. Tulajdonképpen a Csajkovszkij és a Protopescu utca közé eső, körülbelül egy négyzetkilométernyi területről több éve szinte ki sem tette a lábát, úgy, hogy a lakása és a tó között elterülő parkot sem látogatta soha, mert félt, hogy valaki felismerheti. A lakónegyedet, ahol élt, az ötvenes évek végén építették, a négy emeletesek egyikében kapott lakást nyugállományba vonulása évében. Az Antim utca patinája után akár nem is lehetett volna könnyű megszokni a sűrű betontömböket, ha gyerekkorának színhelye és mostani lakhelye közé nem ékelődött volna be az a tíz év, ami hol ide, hol oda dobálta szerte az országban – tér és idő összecúsúzott –, és aminek súlyától talán egy földrengés sem szabadíthatta volna meg. Ahogy persze az Antim utca 8. szám felső emeletének emlékeitől sem, az előszobában fölállított régi, nála is magasabb óra látványától, ami emberemlékezet óta nem járt. Mánusai egy felidézhetetlen nap halálpontos idejét, tizenegy óra ötvenhét percet mutattak. Hogy délelőtti, avagy esti időt, nem tudta senki megmondani, a nagymutató emelkedni készül, de sosem mozduló, fenyegető ujjként vigyázott az óralap mezejére, a kicsi pedig a percmutató árnyékában meghúzódva porosodott. Utánajárt, de nem, nem születésének idejét jelölte, pedig akkor megállni látszott az idő. Anyja szülőágyi halála után

nővérét nagyanyja nevelte, őt pedig a cselédre és egy szoptatós dajkára bízták. Az apja mindig fiúra vágyott, de csak hat éves korában szólt hozzá először, amikor elég értelmesnek találta, hogy választ várjon tőle. Nem mintha kíváncsi lett volna a válaszára. Talán mert felesége halálának értelmetlenségét úgysem tudta volna kiszedni belőle. Sok-sok évvel később, amikor felnőttként az ismerkedés során a testvéri kötődés szálait igyekeztek összecsomózni, már nem tudott felmelegedni őszülő, elhízott és parancsolgató nővére iránt, aki szexuális jellegű emlékeit sem volt rest kitergetni előtte. A találkozásokat rövidre vágta, beszélgetéseik az időjárásra korlátozódtak, és csak egyetlen egyszer beszéltek az Antim utcai házról, ami neki alig valamit, nővérének ellenben sokat jelentett. A nővére hat és fél éves korában került el a szülői háztól, és csak nagyon ritkán, talán havonként egy alkalommal látogatta meg apját, a háború alatt pedig egyszer sem, így hát képzeletben és a valóságban is az otthona utáni vágyódás zarándokhelyévé változott az évek során a nyolcas számú épület. Legutolsó és egyben legfrissebb emléke a ház eladása volt, amit egyedül intézett, és sokat sírt esténként, mert öccsét nem tudta meggyőzni arról, hogy ostobaságot csinálnak, amikor túlradnak rajta. Alex csak egyszer dugta oda az orrát, és akkor sem vitt el semmit, még egy könyvet sem, és az előszobánál beljebb nem merészkedett. Megállt a fadézsában kiszáradt, öreg citromfa előtt, és nézte a fehérre aszalódott leveleket, amik érintésre is csak nagyon nehezen akartak lehullani végre, és ágai, mint elfelejtett kísértet karjai meredeztek az állóóra előtt. És ekkor észrevette, hogy a mutatók nem tizenegy óra ötvennégyet, hanem nyolc huszonhetet mutatnak, és innentől számítva többé nem tudta eldönteni, hogy rosszul emlékezett ama másik időpontra, avagy az elmúlt esztendő alatt újra mozgásba lendült a szerkezet. Hogy érthetetlen okokból kifolyólag megint járni kezdett, és aztán megint mozdulatlanra dermedt. A nővérének nem szólt a dologról, egyrészt mert épp akkortájt igyekezett leszokni más emberek faggatásáról, másfelől meg úgy érezte, ezen jó és elég lesz élete hátralévő éveiben elgondolkodni, úgymint gondosan félretette magának a rejtélynek aligha nevezhető eseményt. A nővére amúgy is előkészített számos szabályt az elkövetkező évekre, és ő mindegyiket tűrte és elviselni iparkodott, mert megnyílni, tudta, aligha fog. Nem nagyon érdekelte semmi, még az ország szovjetektől való eltávolodási politikája sem, vagy az új vezetés nyílt szembe fordulása a Szekuritáté elmúlt másfél évtizedeinek ténykedéseivel, mindezek eredményeként pedig az értelmiség nevetséges és látványos szimpátiájával Ceaușescu iránt. Három naponként, az esedékes ebédért való látogatáskor igyekezett kevesebbet inni, a maradék napokon pedig az öntudatlanságig berúgni. Két nap mámor után egyszer műanyag vedernyi rozsdás anyacsavart talált a konyhaasztalon, és már egyáltalán nem emlékezett rá, honnan kerültek oda, és napokon át hiába próbálta megfejteni az okát, úgymint végül a vedret beszuszakolta az ágya alá. Aztán amikor a veder kiborult, az előguruló csavarokat bámulta napokon át, ahogy a kopott, műanyag perzsaszőnyegen szanaszét heverő hatszögek és menetes hengerek éppen olyan semmitmondók, mint az ő jelenléte ebben a vadonatúj lakásban. Elha-

tározta, hogy annyi csavart rak vissza a vederbe, ahány emberéletet tönkretett, de ettől nevezhetnékje támadt, és ócska moralizálás helyett inkább megivott egy újabb üveg Rachiut, és a csavarokat vedrestől bezúdíttotta a tömbházak közötti kukába. Ezzel együtt eldöntötte, hogy végérvényesen leszokik arról, hogy valamin is csodálkozzék.

Aznap hazafelé menet tehát, a kora ősszel is olvadozó aszfalt szélén, ahogy a pascallevest lötyögtette szatyrában, és elhagyta a Floreasca úti sarkot, és megpillantotta a tömbház előtt toporgó öltönyös férfit, szemrebbenés nélkül vette tudomásul, hogy ez az ember rá várakozik. Megkerülte a házat, és a hátsó ajtón ment be, de a földszintről, a főbejárat üvegezett keretén át már nem látta a férfit.

Mégis, a lépcsőházban sem hagyta békén ez a furcsa előérzet, hogy őt keresik, és amikor fölért, és az ajtójához közeledett, meg kellett állnia egy röpké percre, annyira közelinek tűnt a találkozás pillanata. Lépéseket, vagy ajtócsukódást hallott, nem tudta eldönteni. Fáradtnak érezte magát, nagyon fáradtnak, majdnem ötven percet gyalogolt, holott húsz percnél nem több az út. Valaki jött felfelé a lépcsőn, és már a második emeleten járt. A keze remegése arra figyelmeztette, hogy jobb volna mielőbb beérni a lakásba, és meginni a maradék rumot. Amikor maga után behúzta az ajtót, nem ment azonnal a konyhába, mert bizonyosra vette, hogy kopogni fognak. El sem fordította a kulcsot a zárban, úgy várakozott, nekidőlve az ajtónak. Lihegve lélegezte be a tavasz óta a lépcsőházba szorult, onnan a lakásokba illanó hűgyszagú levegőt, amit sem a reggeli hűvösség, sem az éjszakai csend nem tudott megsűrni kellőképp. Tavasz, hűvösség, csend – csalóka összetevői a szenvedésnek.

Az egész Floreasca-negyed ott lüktetett a halántékán. Vajon a délutáni álmában megjelent verem nem az egykori gödör mellé épült új bukaresti lakónegyed, az otthonát jelenti inkább, tűnődött. A cigány gettó, vagy más néven a Floreasca-gödör feltöltését 1959-ben határozták el. A város szégyenfoltját már korábban két méteres téglakerítéssel vették körül, hogy eltakarják a cigány negyed nyomorúságos putrijait a Dinamo-stadionba, az atlétikai játékokra özönlő külföldiek elől. Az új építésű toronyházak lakóit, amelyek egyikében a felső vezetés pár fontos embere élt, zavarta a cigányok jelenléte, ezért egy éjszaka a katonaság és a rendőrség körbevettte a területet, könnygázt dobált az egymás hegyén-hátán épült viskókra, összefogdosta a mintegy kétezer lelket számláló lakosságot, és teherautókkal a Bărăgan pusztáira hurcolta őket. A siránkozó páriáknak azt mondták, Szibériába. Az üresen maradt kunyhókat felgyújtották, a füst három napig gomolygott, ellepte a Floreasca-tó környékét, de Turcu kocsmájánál is érezni lehetett, tizenöt utcával lejjebb. Erőgépek jöttek. A Bărăganból visszatérő autók nem üresen térültek, földet hoztak, a feltöltött területet ledöngölték, fákat és virágokat ültettek, parkosítottak. Eltűnt a téglakerítés is. Néhány új tömbház jelent meg. De aki akkor éjjel meg tudta különböztetni a gyerek- és asszonysírást a teherautók burrogásától, az nehezen felejtheti, hogy egy gödör mellett él. Még ha az a gödör nem is látszik. Melyikben feküdt hát a

délutáni álom alatt? Abban a hegyi partizánok ásta téli, elátkozott szálláshelyen? Vagy abban a nem kevésbé elkárhozott park alattiban?

Bárcsak jönnének már, gondolta.

És ekkor végre három halk koppanás hallatszott.

A testét összetartó bőrben bízhatott még, bár olyat is látott, hogy a bőr hosszan felhasad. Apró beavatkozásokkal meglepő eredmény érhető el, ismerte be, vér is alig csordul, a kín viszont elviselhetetlen. Arra vágyott, hogy a teste egy maradék ideig még ne essen szét. Nem csak általában, hanem most sem, holnap sem, egy ideig még ne, könyörögte. Vagy legalább ne hagyjon nyomot maga körül. Mint gyerekkorában azon a kiránduláson a repülőtér környékén, amikor egy szögesdrót letépte bal fülcimpáját. Annyi vért azelőtt sosem látott még. És a remegésén, uralkodnia kellene a remegésén, gondolta.

Mert így mintha valami pince egylámpa fényében kínoznák.

Megtörölte verejtékező homlokát, a szatyrot le sem tette, és kétségbeesetten szembefordult az ajtóval. A szűk és zsúfolt előszobában igazi bravúrnak számított ez az ő állapotában. Egészen pontosan négy lépést tett, egymás mellé helyezett mozdulatokat, és szabad bal kezével lenyomta a kilincset. Gúzsba kötött testet mozgatót. Három nagyobb, megerőltető lépés következett hátrafelé, hogy az ajtó nyílásának teret adjon, egyszersmind megmutassa magát a jövevénynek. Nagyon rosszkor jött hozzá látogató, és még mindig érezte a délutáni álmából maradt földszagot.

Nyugállományba vonulása óta nem látott futárt, ha jól emlékezett, de nem akart visszagondolni rá, belátta, erre most nincs ereje. A szekuritátés levelezést nem bízta a postára, erre jól emlékezett, külön osztály dolgozott a bizalmas jellegű üzenetek kézbesítésén. A futár a Kirov utcai épületben, a Păuceanu-házban, a Szekuritáté III-as Igazgatóságának székhelyén, a földszint egyik szobájában kapta kézbe a levelet, onnan hordta szét, mint valami gyilkos angyal az üzeneteket. Dolgozni kezdett az agya, mintha küldeményeket válogatna szét. Rögtön felismerte, hogy futárral van dolga, és ez jó, összegezte. Ezeknek az arca mind egyforma, egyikük sem szereti a munkáját, ha nem a felsőbb körök között közvetít.

Miért akarna bárki is kiszolgált, alkoholista, kétszobás panel lyukban élő belüleges tisztekkel érintkezni?

Bizonyos értelemben büntetés Alex Perjovschival beszédbe elegyedni, ez tény.

Így hát az egészen inkább kacagni lett volna kedve. Ez az egész talán annyira nem is lesz rémes, gondolta, ezt még túl lehet élni. Ha ráadásul a rumot mégis, hamarabb megkaparinthatta volna, jobban bírná, érezte.

De az üveg reménytelen távolságban rejtőzött, neki pedig a futárral kellett szót értenie. Pontosán tudta például, hogy vakarózó kutyára hasonlít, ahogy az igazolványát keresgéli a belső zsebében, de Perjovschi nem bánta. Ezeknél a mozdulatoknál többre nem volt képes, és már ezek is a felső határt súrolták. A folyosón ajtócsapkodás hallatszott, a futár hátranézett egy pillanatra, és amikor végre megkapta a koszos igazolványt, Perjovschi orra alá tartotta az átvételi elismervényt. Míg Per-

jovschi az aláírással küszködött, a futár belenézett az igazolványba, majd a táskájából irigylésre méltóan biztos kézzel elővette a borítékot. Perjovschi a tollal harcolt, no meg nem talált megfelelő felületet, ahol rögzíthette volna az ívet, amin aláírkantthatta volna a nevét. A szatyor még mindig ott fityegett jobb kezében, csak éppen hátracsúszott a csuklóig, hogy a kézfej valamennyire felszabadulhasson, és elvégezze az írás mozdulatait. A létrehozott macskakaparás olvashatatlan is volt, meg kétszer akkora, mint amennyi indokolt lett volna, az elismervény alsó szelvényét szinte egészében elfoglalta, de a futárt nem érdekelte, rá sem nézett, és miután viszszavette a tollal együtt, a levelet Perjovschi kezébe nyomta.

Egészen mostanig kizárólag az átadás műveletére összpontosított, induláskor azonban alaposan végigmérte az egykori tisztet, benézett a vállá fölött a szűk előszobába, beleszagolt a lakás nehéz levegőjébe, mintha eddig lélegzetet sem vett volna. A lakás a város egyik legjobb zónájához tartozott, sok-sok zöld övezettel. A futár már a küldemény átvételekor bosszankodva vette tudomásul, hová kell mennie. Megvetette az időnap előtt leszerelt tisztet, de irigykedett is rá. Ilyen jó fekvésű lakást ma már nehéz szerezni.

A korridor megint némán ásított, de ez csak olyan vihar előtti halott pillanatnak tetszett, mert kisvártatva bevágtak egy ajtót.

Mintha a Bukarest északi részén fekvő egész épülettömb belerázkódott volna.

Ami viszont végre megmozdította a futárt is, biccentett és távozott, Perjovschi pedig megvárta, míg a folyosó végi lépcsőforduló elnyeli, majd becsukta az ajtót. Besietett a konyhába, a tányérok és edények mögül kihalászta a rumos üveget, és fenéig ürítette. Mióta a nővére hetenként egyszer feljárt ellenőrizni, rejtkehelyeket eszelt ki az alkohol tartalmú üvegek számára. Nem tudott szabadulni nővérétől, és lehet, már nem is akart.

A levél meg a szatyor még mindig a jobb kezében lógott, és ivás közben sem szabadult meg tőlük. Csak később engedte el a szatyor fülét, amikor a rum elfogyott. A levelet óvatosan az asztalra helyezte, úgy ítélte meg, ennél jobb helyet úgysem találna neki egyelőre. A szatyorból kiemelte a sárga lével teli befőttésüveget, a holnapi leves adagját. A nővére ragaszkodott hozzá, hogy kimozduljon ebből az odúból, ahogy ő nevezte, és személyesen menjen el az ebédjéért. Nevethetnékje támadt, ha arra gondolt, milyen elkésérítő egy igazi, földbe vájt odú, amiben egy egész telet vészelt át annak idején. A rumosüveget tanácstalanul forgatta, szaglászta, vizet engedett bele, és újra a szájához emelte, de a lötyty csak homályosan emlékeztetett a rum ízére. Az órájára nézett, még csak fél kilencet mutatott, és tudta, nehéz éjszaka várhat rá, ha sürgősen nem szerzi be az utánpótlást.

A fehér boríték zavaróan világított a negyvenes égő sápadt fényében, mint egy rossz színre váltott jelzőlámpa. Kézbe vette, megforgatta, majd feltépte az egyik végét. Átolvasta az egyoldalas szöveget, és most már komolyan úgy érezte, szüksége lenne szíverősítőre. Pontosan tudta mégis, hogy újra elhagyni a lakást nem volna ereje. Hosszan, sokáig mászkált fel-alá a lakásban, mire rá bírta venni magát. Felvet-

te a kagylót, a készülék alól egy kopott füzetet húzott ki, reszketve belelapozott, és tárcsázott.

– Titi, már rég nem kértem tőled ilyet, motyogta bevezetés nélkül a készülékbe, de nem tennéd meg, hogy felugrasz, és hozol egy üveg vodkát is? Még mindig ugyanitt lakom. És hozzátette: Perjovschi vagyok.

Csak akkor fogta fel, mit tett, amikor a kagyló már a helyén nyugodott. A telefon érintetlennek látszott, semmi nem árulkodott arról, hogy az imént két régi ismerős, mondhatni barát tizenöt év után ismét beszélt egymással. Perjovschi nem tudott elmozdulni a készülék mellől még egy darabig, annyira lesújtotta a felismerés, és ekkor aznap talán másodjára megértette, hogy elérkezett valaminek a végéhez. Az első alkalom kétségtelenül az álom lehetett, amit hiába próbált meg a Floreasca-gödörre háritani, tudta, hogy rossz nyomon jár.

Titi Mureșannal, az óriással 1948-ban találkozott először. Következő év januárjában alakult meg hivatalosan a Szekuritáté. A háború után az NKVD segédletével létrehozott szervezet teljes egészében a Kommunista Párt kezében volt, akik 48-ban megnyerték a választást, és megalakult a Népköztársaság. Elindult az államosítás. A biztonsági szolgálat egyre nagyobb befolyással bírt, bár folyamatos káderhiánnyal küszködött. Az első időkben állandó átszervezéssel próbálták javítani a teljesítményen, vagy Moszkvában képzettekkel töltötték föl a vezetés szinte összes szintjét. Olyannyira, hogy nem csak a módszereket, hanem az azonosítható problémákat is a Szovjetunióból hozott modellek alapján honosították. És hogy a dízlet is otthonosnak tűnjön, szovjet-orosz utca- és helységnevek jelentek meg szerte az országban.

Sztálinváros, régi nevén Brassó egyik rajonjában Mureșan, aki abban az évben végezte el a belügyis tiszti képzőt, két altiszttel házkutatást végeztek Zabola nevű faluban. Az ügyel-bajjal kiépített, inkább tákolmánynak nevezhető információs hálózat végre jelentette, hogy valaki fegyvert rejteget a faluban. Tehette, a vidéken különösen erős német-magyar védelmi vonalak visszavonuláskor rengeteg fegyvert és lőszert hagytak hátra, az első években még fáért járni sem volt biztonságos az erdőbe a gránátok miatt. A lakosság egy része összeszedegette a fegyvereket, ki csak egyszerűen elrejtette, ki alkalomadtán vadászatra használta. A belügyi egységek persze attól tartottak leginkább, hogy a hegyekben elszaporodó bandák készleteket halmoznak föl, és később lázadásokat robbantanak ki. A sztálinvárosi igazgatóságon valóságos örültekháza uralkodott, a vezetés az asztalt verte, és begyűjtött fegyvereket követelt. Úgyhogy az ügyosztályról boldog-boldogtalan a Vécsei-gránátokat meg a Mausereket kereste. Mureșánéknak aznap szerencsájük volt, két pisztoly és egy karabély került elő a disznóól hídlása alól, meg némi muníció. Átrendelték tanuskodni a szomszédot, a helyszínen gyors jegyzőkönyvet készítettek, térképet rajzoltak a rejtekhelyről, majd a gyanúsítottal és a tanúval együtt beültek az autóba. Velük volt egy rendőr a faluból, így már hatan szorongtak a szolgálati kocsiban. A rendőrt ki szándékozták tenni a néptanácsnál, ezért arrafelé hajtottak, de legna-

gyobb meglepetésükre a plébános háza előtt mintegy száz fős tömeg állta el az útjukat. Titi Mureşan rosszat sejtett, kiszállította a helyi rendőrt, hogy az majd megnyugtassa a kedélyeket, de úgy tűnt, sokat nem ért el. Visszaült a gépkocsiba, és beszámolt Mureşannak, hogy a falubeliek azt hiszik, a papért jöttek. Az óriásnak rémllett valami, egy jelentésben olvasta, hogy általános riadalom van Kézdi rajonban, az emberek azt terjesztik, hogy a szekuritáté le fogja tartóztatni a katolikus papokat. Sok helyen éjjel is őrséget állnak, és ha gyanús autót látnak közeledni, félreverik a harangot. Győzködte a rendőrt, hogy menjen, és beszéljen velük újra, de erre már nem maradt idejük. Egy asszony rikácsolni kezdett az autó mellett, aztán ütések kezdtek el csattogni a jármű motorháztetőjén és tetején, valakinek sikerült feltépnie az ajtót, kirángatták a gyanúsítottat a tanúval együtt. Utóbbit csépelni kezdték, azt hitték, besúgó. Mureşanék igyekeztek az autóban maradni, bakancsral rugdosták az őket kicibálni szándékozók. Az egyik altiszt figyelmeztető lövést adott le. Túl nagy foganatja nem volt, épp csak annyi időt nyertek, hogy a bikaerős Mureşan valahogy visszarángatta az autóra a tanút, az altiszt pedig indított, és végül átverekedtek magukat a néptanács épületéig. A tömeg, valószínűleg mert látták, hogy nem a brassói út irányába mennek, engedett nekik, de az épületet körbezárták. A néptanácsnál szerencsére működött a telefon, és másfél óra múlva erősítés érkezett. Két teherautó katona és öt belügyis tiszt igyekezett rendet rakni. A falubeliek időközben még nagyobb számban gyűltek össze, de sokkal békésebbnek mutatkoztak. Az egyik tiszt Alex Perjovschi volt. Kiválogattak húsz embert, felrakták őket a teherautókra, másik tizet pedig bevitték a néptanácsba, és a fiatal Perjovschi irányításával véresre verték őket. Látja, mondta Mureşannak, nincs mit simogatni őket. Különben, tette hozzá, irtó szerencséje van, ezek után biztos áthelyezik. Intézte el, hogy Bukarestbe kerüljön, és nevetett. Igaza volt. Titi Mureşan megírta a jegyzőkönyvet, közreműködött a kihallgatásoknál, előkészítette a peranyagot, s pár héttel később megkapta az áthelyezési parancsot. Bukarestbe szölt. Alex Perjovschi akkoriban mindent elkövetett, hogy a fővárosba kerüljön, és a zabolai ügyre hivatkozva el is érte, hogy áthelyezzék. Azt sem felejtették el neki, hogy a csíksomlyói búcsú előtti napokban milyen hatékonyan szervezte meg azt a motorbicikli versenyt a Csík megyei utakon, amivel napokig sikerült fenntartani vagy hosszas kerülőutakra terelni a faluszámra érkező zarándokokat. A fővárosban azonban elhagyta a szerencséje. Pedig úgy alakult, hogy Titi Mureşan a felettese lett egy nagy horderejű ügyben. A Bukaresti Egyetem tanárainak átvilágításán dolgoztak, aminek folyamányaként Perjovschit áthelyezték, történetesen vissza Sztálinváros tartományba. Az átvilágítás után évekig nem álltak szóba egymással, Perjovschi más vonalon dolgozott, és különben sem bízott Mureşanban többé. Az egyetem-ügy legfőbb célpontja, Alexandru Sanielevici fizikus bogarat ültetett a fülébe: Titi Mureşan a háború alatt a vasgárdista mozgalom tagjaként tevékenykedett.

Úgy indult, hogy 1951. szeptember első napjára a munkacsoport teljes listát állított össze a kihallgatható személyekről a Sanielevici-ügyben. Perjovschira aznap rá-

fért egy ital, a reggel óta tartó előkészítési gyűlésen mintha kicsúszott volna a lába alól a talaj.

– Túl sokat akarsz egyszerre, összegezte Mureşan, és rövid megbeszélés után a Lido felé indultak a bukaresti melegben. Az olasz templom előtt haladtak el, Perjovschi felnézett a toronyóra. A mutatók hiányoztak, de a számozás két körben, egy külsőn és egy belsően egytől huszonnégyig volt feltüntetve. A külső körben római számokkal egytől tizenkettőig, a belsőben arabbal 13 től 24-ig, mindegyik a délelőtti, római párja alá festve. Ha a mutatók meglennének, akkor egyszerre két időt jelölnének, vagyis ugyanolyan pontatlanul járna, mint ahogy az Antim utcai padlóóra kitart a saját megállt ideje mellett, gondolta Perjovschi, és nevetett magában. Megéhezett. Azért szerette a Lidót, mert nyúlfejből készített levest csak ott szolgáltak föl.

– Nyúlfej, pont nyúlfej, mondta Mureşan, mert utálta a nyulat. Nem csak a fejét, semmiképp nem szerette.

– Meg kellene kóstolnod, győzködte Perjovschi.

– Megmaradok a pacal mellett, tért ki Mureşan.

– Pacal – kiáltott föl idegesen Perjovschi –, és az miért lenne különb a nyúl fejénél?

– Mert magyarul csak egy s választja el Pascaltól, válaszolta Mureşan nevetve, amire Perjovschi is elröhögte magát, mert mindketten jól tudtak magyarul, és azt is tudta, hogy Mureşan nem szokott olvasni. Pascalról tőle hallott először. Nem mintha ő sokat forgatná, de az apja könyvtára elég nagy volt ahhoz, hogy olvasás nélkül is tudjon művek és szerzők létezéséről.

– Megérkeztünk, mondta ekkor Mureşan, és belökte a főkaput. Perjovschi imádkozta a Lidót, ha ide egy fél órára el tudott menekülni, rögtön jó kedvre derült. A mendencével és étteremmel ellátott hotelt 1929-ben nyitották meg, születése után pár évvel. A mesterséges hullámmal ellátott medence egyedülállónak számított abban az időben, Alexet gyakran hozta ide az apja a harmincas években. Míg idősebb Perjovschi a bazin fölé magasodó teraszok asztalainál vitakozott barát és elvtársaival, addig fiatalabb Perjovschi a hullámozó vízben ugrándozott a cseléd felügyelete alatt. Az 1948-as államosítások óta nem működött a hullámgép, és a víz is koszosabbnak tűnt, de még mindig jól főztek.

A főlodzsára szerettek volna ülni, de már foglalt volt. Perjovschi épp a főpincért kereste, hogy átültettesse a társaságot, amikor Mureşan megragadta a karját.

– Nézd, ott az embered!

Perjovschi óvatosan megfordult, és akkor meglátta Alexandru Sanielevici-et. A fizikus és társasága a főlodzsa legnagyobb asztalánál ült, a kisebb asztalokat épp akkor hordták el mellőlük, mert nem fértek volna el kényelmesen. Titi Mureşan, aki tavaly a belügy box-bajnokságán indult, erős kezével egy távolabbi asztalhoz vonzolta Perjovschit.

– Még mindig nyúlleves? – kérdezte Mureşan, és Perjovschi intette, hogy persze, igen, de azt javasolta, előtte igyanak meg valami erőset.

(...)

Amikor a Floreasca-negyedi lakásában ajtót nyitott az óriásnak, és Titi Mureşan-nak le kellett hajtania a fejét, hogy be ne üsse a szemöldökfába, rögtön tudta, hogy hibát követett el. Nem kellett volna ide hívnia. Nem látott italosüveget egykori felettesénél, ráadásul úgy érezte, az óriással együtt az elmúlt húsz éve tolakodik be az ajtón. Mureşan szinte semmit nem változott, mégis, Perjovschi tudta, egészen más emberrel van most dolga.

Veszélyes ember, mondta róla halálos ágyán Moisa patikus. Veszélyes emberekkel vetted magad körül, ez a baj.

– Az istenit, mondta a vendég, és fújtatva, görnyedten körülnézett a konyhában. A mosogatókagylóban halomban álltak a koszos edények, a konyhaasztal fölötti polcon elszáradt kenyérdarabok porosodtak, az egyetlen, alig fejnagyságú ablakon, ami a bukaresti semmibe nyílt, nem lehetett átlátni.

Perjovschi és Mureşan nem szólalt meg sokáig. Kihallgatások előtt alkalmazott módszer: időt hagyni a szerencsétlennek, hogy felfogja reménytelen helyzetét. Perjovschi ismerte a trükköt, inkább az idegesítette, hogy évek óta nem jutott eszébe, és most az óriás jelenlétében másra sem bírt gondolni. Perjovschinak jobban hiányzott egy pohár vodka, mint valaha. Iszonyatos csalódást érzett. Hirtelen az egész látogatástól újból, megint és mélyebbre süllyedt, valamiféle gödörbe, és sírni lett volna kedve, és alig várta, hogy az óriás elmenjen a fenébe. Eszébe jutott a levél, talán ha megmutatná neki végre, akkor hamar túlesnének az egész kínos találkozáson, ellelelhetnék a telefonhívást, amiben külön megkérte, hogy hozzon egy üveg vodkát, és egyben elfelejtenék, hogy Mureşan mégsem hozott, mert tudja, valahonnan tudja, hogy azt neki nem szabad.

– Azt reméltem, megiszunk egy pohárkával, mi ketten, mondta ki végül mégis, minden szenvedése dacára Perjovschi. A levelet időközben előhúzta a zsebéből, és ott gyűrögte az ölében, de Mureşan nem láthatta, a koszos asztallap pont eltakarta előle. Perjovschi hirtelen működésbe lépő agya azt súgta, hogy ha nem mutatja meg az óriásnak a levelet, azt fogja gondolni, kizárólag a vodka miatt hívta föl. Lehet, hogy nem is járna túlságosan messze az igazságtól, és majdnem elnevette magát.

– Alex, a minap találkoztam a nővéreddel, kezdte Titi, és az üres rumosüveg felé intett, majd legyintett. Ej, a fene enné meg, Alex, mi ez az egész?!

De Alex tekintetéből nem tudta kiolvasni a választ, vagy legalábbis másféle válasz csillogott a szemében, mint amit siralmas állapota sugallt. Arra gondolt, részeg lehet.

– Levelet küldtek, bökte ki hirtelen Perjovschi, és az asztalra tette a gyűrött papirost.

Az óriás nem nyúlt rögtön utána, és amikor maga felé csúsztatta az asztallapon, akkor sem emelte föl mindjárt. Mintha nem érdekelte volna, vagy kívülről tudná

már a tartalmát. Remeg, neki is remeg a keze, állapította meg Perjovschi, de ezúttal tévedett. Titi Mureşan önkéntelen mozdulatát vélte reszketésnek, amivel a múlt fölötte körözve próbált szabadulni mindentől, ami normális esetben valódi, hosszan tartó, csakis a szenvedélybetegekre jellemző reszketést okoz. Perjovschi tévedett, mert ő maga már befejezte az állandó próbálkozást, és arra a végkövetkeztetésre jutott, hogy más lehetőség nincs, csakis az alkohol. Az eszébe sem jutott volna, hogy bizonyos múltbéli terhektől szabadulni másképp is lehet, például újabb bűnökkel tetézni, amíg az örökös elfedés, háritás a végső nem lesz, amin túl remélhetőleg az égvilágon semmi, de semmi számon kérő aktus nem fog végbemenni.

– Jó nagy szarban lehettek, ha rám, pont rám gondoltatok. Te érted ezt? Perjovschi hörögve nevetett, torokból, a rekeszizmokból feltörő hangokat nem hagyta szabadon áramlani a légszobában felhalmozódott kátrány. Tizenhat éves kora óta dohányzott.

Az óriás pontosan értette. Mi több, néhány levelet maga fogalmazott meg, és mélységesen egyetértett tartalmával. Perjovschi állapota azonban súlyosan érintette. Tudta, hogy alkoholista, de hogy ennyire tönkrement, nem gondolta volna. Az is meglepte, hogy Perjovschi kineveti, holott ő hitt a levél tartalmában, és most szinte sértve érezte magát. Ellentétben Perjovschival, ő nem vonult nyugállományba, sem az ötvenes évek végén, sem később, Dej halálakor. Vasgárdistás múltja egy időben kétségtelenül rányomta árnyékát karrierjére, de aztán valahogy, ő sem igazán értette miként, minden jól alakult. Neki még csak a pitești börtön brutális átnevelési hullámán sem kellett átesnie. Arra mindig is büszke volt, hogy hamarabb szakított háború alatti meggyőződéseivel, mint hogy a börtönököt irányító szekuritátés fejeseknek egyáltalán eszükbe jutott a fegyházakban elindítani az információs hálózatot, aminek nyomában tömeges önleleplezések következtek, őszinték és őszintétlenek, mindegy, a látszat és a statisztika számított. A lényeg, hogy koholmányokra vagy igazságokra hivatkozva a kinti világból újabb és újabb átnevelésre váró szerencsétlennel tudják megajándékozni a börtönököt. Ha azt nézi, ő soha nem is volt igazából vasgárdista, a 41-es januári legionárius felkelésben sem vett részt, bár Antonescut utálta. Hol volt, mit csinált, kit érdekel ez ma már. A besúgóhálózat a volt vasgárdistákon alapszik, a szekuritátéban szintén rengeteg a kétes múltú személy, akkor ő minek rettegjen. Nem mintha nem rettegett volna eleget. A lelepleződéstől, vagy inkább a kegyvesztettségétől való félelem kihozta belőle a legjobbat, *mert tudta, hogy tudják*, és bár ügyeltek arra, hogy túlságosan magas pozícióhoz ne jusson, nem panaszkodhatott. Fölfelé menekítették. Ha csak bizonyos személyek tudnak róla, akkor az rendben van. Ha sokan, akkor nem. Dej halála a lehető legrosszabbkor jött, de azt is túlélte. Igyekezett távol tartani magát Ceauşescu ellenfeleitől, a Drăghici-től, az egykori belügyminisztertől, akire szinte a Szekuritáté teljes bűnét rákenték, és a kialakuló új réteg felé húzódtott. Azt azonban ő sem gondolta volna, hogy a 68-as párt-nagygyűlésen olyan durván nekirontanak a Szekuritáténak. Alaposan elszámította magát, nem ijedt meg eléggé 1967-ben, amikor a Kommunista Párt ple-

náris ülésén először kezdték piszkálni a Szekuritáté Dej-korszak alatti működését. Jól kitervelték, és 1968 januárjában már tudni lehetett, hogy vizsgálóbizottságot hoztak létre a deji túlkapások feltárására, mégpedig a 67-es dokumentumra hivatkozva, és az áprilisi szokásos éves nagygyűlésen robbani fog a puliszka. Nem figyelt eléggé, de így is szerencséje volt korábbi remek érzékű helyzetfelismerésének köszönhetően, és Drăghici lefejezése után a saját pozícióját megerősíteni akaró Szekuritáté felső köre kétségtelen jelekkel adta tudomására, hogy a továbbiakban is számíthatnak rá. A Szekuritáté vezetősége minden erejével azon dolgozott, hogy a Párt új embereivel és az általuk képviselt iránnyal megtalálja a közös nevezőt. Ehhez egyszerre kellett szakítania a piszkos múlttal, de egyben föl kellett mutatni ennek a múltnak az állandóit, a nyereséget, a hasznot, a pozitívumokat. A profitot, mintha kapitalisták csinálnák. Külön válogatni a kölest az ocsútól. 1968 augusztusában az összes igazgatóság, területi főegység parancsot kapott, hogy az archívumok segítségével azonosítsa és listába szedje azok neveit, akik *életüket áldozták az ellenséggel folytatott harcban a nép forradalmi vívmányainak védelmében*. A parancs érvénybe lépése után két nappal Ion Stănescu, az Állambiztonsági Szolgálat Tanácsának az elnöke máris hősnek nyilvánított több tisztet és altisztet, akik az anti-kommunista hegyi ellenállók elleni harc közben vesztették életüket. A lavina elindult. Stănescu nem győzte hangsúlyozni, mennyire a Párt érdekeit és céljait szolgálta a Szekuritáté a Dej alatti korszakban. Az öngazolás intézményszerű méreteket kezdett ölteni, kiállítások, belső használatra szolgáló fényképalbumok, ünnepek és hűségnyilatkozatok sorozata készült el. Lassan, de biztosan átjárták a Szekuritátét Ceaușescu és körének kezére. Feltételek nélküli és korlátlan használatra, így szólt az egyezség. Titi Mureșan, egy felügyelő testülettel a háta mögött számba vette a hegyi ellenállások felszámolásán dolgozott tiszteteket, és felkérte őket életrajzuk megírására. Már-már lezárták volna a listát, amikor eszébe jutott Alex Perjovschi.

– Én nem hiszem, hogy valaki ilyen örülségre vállalkozna, összegezte az óriás nevében is Perjovschi a helyzetet.

Az óriás nem hitt a fülének. Meglepte Perjovschi tisztánlátása, ami fiatalkori énjéből mintha hiányozni látszott volna. Nyugdíjba kell vonulni, hogy az ember átlássa az összefüggéseket?

– Alex, eddig *tényleg* senki sem válaszolt, vallotta be.

– Még csak nem is válaszoltak, ez jó, ez jó, és érthetetlenmód megfenyegette Titit a mutatóujjával.

– De arra gondoltunk, hogy talán *te* jó példával járhatnál elől, motyogta régi hangján Titi Mureșan.

Az óriás úgy látta, Perjovschi ábrázatáról hirtelen a részegség összes jele odébb állt, mindazonáltal láthatóan alig tudott ülni a székén, és a két látvány együtt meggyőzte róla Mureșant, hogy talán túlságon elhamarkodottan hozakodott elő kérésével. Elkapkodta, állapította meg, pedig kizárólag ezért jött. Perjovschi, mint egy régen szunnyadó vulkán, ki is tört csakhamar.

– *Én* járjak elöl jó példával?! Vagy csak azt akarod mondani, hogy nekem már mindegy? Hogy nekem úgys átkozottul mindegy?! Na és ha így lenne, ha mindegy lenne, akkor sem, akkor sem akarok nektek szívességet tenni! Úgy gondoltatok! Én meg úgy gondolom, hogy nyaljátok ki a seggem! Ide figyelj, Titi Mureşan. Én csak egy rohadt vodkát kértem tőled, te meg ideálltasz és az egész életemet kéred cserébe?! Hát elfelejthetitek!

Alex Perjovschi tényleg így gondolta, és ezt egykori felettese pontosan tudta. Fölállt, vette a kabátját, és az ajtó felé indult. De Perjovschi már belelendült, késő volt menekülőre fogni.

– Te vasgárdista, ordította teljes erejéből Perjovschi.

Az óriás már majdnem elérte az ajtót, a sértéstől azonban nem csak hogy megállt, hanem egyszeriben remegni kezdett, és hiába tudta, hogy Perjovschi csont-részeg, visszament a konyhába, megragadta hajánál fogva, és kétszer teljes erejéből belevágta Perjovschi fejét az asztalba. A vér rögtön elborította az asztalt, a második ütéstől fölspriccelődött, jutott a falra és Titi Mureşan ruhájára is. Perjovschi, ahogy lélegzethez jutott, ráborult és karjával szorosán átfogta Titi Mureşant, hogy az lépni sem tudott. Megpróbálta ellökni magától, de nem sikerült, és amikor Perjovschi vinnyogva lefordult a székről, maga után rántotta őt is. Ekkor újra odacsapta a fejét néhányszor a linóleummal takart padlóhoz, és ki is tudta szabadítani magát. Térden állva kifelé igyekezett a konyhából, amikor Perjovschi megragadta a lábát. Mellkasson rúgta a csupa vér embert, aki hanyatt esett, és tarkóját belevágta a fűtőtest öntöttvas sarkába, és többé nem mozdult. Az óriás felállt, megigazította a ruháját, közelebb lépett a földön fekvő Perjovschihoz, és átkozódva megpróbálta felemelni.

De Alex Perjovschi addigra már nem élt.